

слід закріпити виключний перелік органів державної влади та місцевого самоврядування, наділених правом здійснювати перевірки діяльності юридичних осіб, встановити мінімальну та максимальну межі тривалості відповідних заходів, види санкцій, які може застосовувати той або інший суб'єкт владних повноважень, підстави проведення позапланових і комплексних перевірок, умови взаємодії різних контролюючих органів при їх проведенні.

Одночасно, нові нормативно-правові акти повинні враховувати положення Податкового і Митного кодексів, якими регламентується порядок здійснення фінансового контролю з боку податкових інспекцій, митних органів. З введенням в дію Кодексу Адміністративних процедур підзаконні нормативно-правові акти, які регламентують порядок проведення перевірок діяльності юридичних осіб мають бути скасовані з одночасним запровадженням у вказаний проект Кодексу норми, відповідно до якої: "Підстави, види, порядок проведення перевірок діяльності юридичних осіб, а також санкції, що підлягають застосуванню до них за порушення правил здійснення господарської діяльності визначаються виключно законом".

Великою мірою удосконаленню правозастосовчої діяльності в частині оскарження рішень контролюючих органів, винесених за результатами перевірок могла б сприяти підготовка у майбутньому Верховним або Вищим адміністративним судами України роз'яснення із загальних питань судової практики з відповідної категорії справ, передусім, в частині визначення об'єкта та предмета перевірок, заходів попередження адміністративних правопорушень у сфері економіки, відображен-

ня особливостей забезпечення адміністративних позовів до контролюючих органів.

1. Алімов В. С. Процедури в адміністративному праві України: теорія і практика: дис. ... зд. наук. ступеня кюл./В.С. Алімов. – Донецьк, 2002. – 165 с. 2. Андрейко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: дис. ... зд. наук. ступеня дюн./О.Ф. Андрейко. – Київ, 1999. – 378 с. 3. Гаращук В.М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: дис. ... зд. наук. ступеня дюн./В.М. Гаращук. Харків, 2003. – 413 с. 4. Господарський Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – № 19–20; № 21–22. – Ст. 144. 5. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56. 6. Гражданское процессуальное право: Учебник / С. А. Алехина, В. В. Блажеев и др.; Под ред. М. С. Шакарян. – М.: Изд-во Проспект, 2004. – 584 с. 7. Киялханов И.Ш. Административно – процессуальное право / И.Ш. Киялханов / – Москва, 2004. – 399 с. 8. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36. – Ст. 446. 9. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 10. Лист Вищого адміністративного суду України від 10.02.2011 N 203/11/13-11. Інформаційно-пошукова система ТОВ "Ліга Закон". 11. Лист Вищого адміністративного суду України від 05.07.2011 N 945/11/13-11. Інформаційно-пошукова система ТОВ "Ліга Закон". 12. Податковий кодекс України, від 02.12.2010р. №2755-VI. (ВВР 2011, №13-14, №15-16, №17, ст. 112). 13. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 5-6, ст.30). 14. Про Державну податкову службу в Україні: Закон України від 04.12.1990р. (ВВР УРСР, 1991, №6, ст.37). 15. Про затвердження Порядку проведення інспектування державного контролю-ревізійною службою Постановою Кабінету Міністрів України № 550 від 20.04.2006 р. (з наступними змінами та доповненнями). Інформаційно-пошукова система ТОВ "Ліга Закон". 16. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.

Надійшла до редколегії 15.12.11

А. Молдован, канд. юрид. наук

ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ СУДДІВСЬКИХ ПОВНОВАЖЕНЬ У ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНИ

В статті висвітлюються підстави припинення суддівських повноважень у Федеративній Республіці Німеччини.

Ключові слова: Конституція Федеративної Республіки Німеччини, принципи кримінального процесу, суддя, припинення суддівських повноважень.

В статье освещаются основания прекращения полномочий судьи у Федеративной Республике Германии.

Ключевые слова: Конституция Федеративной Республики Германии, принципы уголовного процесса, судья, прекращение полномочий судьи.

The article highlights the grounds of stopping of plenary powers of judge in German Federal Republic.

Keywords: Constitution of German Federal Republic, principles of criminal process, judge, stopping of plenary power of judge.

Актуальність публікації визначається тим що, підстави звільнення судді з посади є неодмінною та важливою складовою принципу незмінності. У більшості країн світу заслуговує на увагу положення про те, що суддя загальної юрисдикції звільняється з посади органом, що його обрав або призначив, у разі закінчення строку, на який його обрано чи призначено.

Підстави припинення суддівських повноважень у ФРН: через 5 років після першого призначення, якщо немає рекомендації призначати довічно; порушення принципів Конституції і посягання на конституційний лад; досягнення суддею 65-річного віку; втрачено право вважатися німцем; суддя зарахований на військову службу; відмовляється від принесення присяги; обраний до представницького органу; переїхав для постійного проживання, або на довготривалий строк в іншу країну без згоди вищого органу службового управління; за станом здоров'я, що перешкоджає виконувати службові обов'язки [1,69; 2,179].

Несумісність суддівської посади з іншими посадами та видами діяльності як конституційний обов'язок судді – встановлене законом обмеження, яке забороняє суміщати судову діяльність з іншими правомірними видами діяльності, визначеними законом. Тому порушення

суддею цього обов'язку є однією з підстав припинення його повноважень.

Важливий обов'язок, який покладає судова служба, – це несумісність її з іншими заняттями. Між ними і судовою діяльністю має бути зроблено вибір, без права їх поєднувати. Правило несумісності має кілька значень:

по – перше, заборонаю поєднувати судову діяльність з іншими видами діяльності. Закон має на меті забезпечити належне виконання кожного із видів діяльності;

по – друге, закон бажає, щоб особа, яка поступила на судову службу, віддавала їй всю енергію, всі свої сили, не відволікаючись сторонніми заняттями;

по – третє, несумісність спрямована саме на охорону незалежності судової діяльності.

У ФРН питання несумісності суддівської посади визначається в §42 "Німецького Закону про суддів", де вказується, що суддя може здійснювати діяльність за сумісництвом тільки у сфері правосуддя і судового управління. Суддя не може одночасно здійснювати функції судової влади і завдання, що відносяться до компетенції законодавчої та виконавчої влади. Поряд з судовою владою суддя може здійснювати: функцію судового управління; дослідницьку роботу та викладання у вищій школі, державному навчальному закладі чи

відомчій навчальній установі; контрольні заходи; представництво в органах примирення та інших аналогічних незалежних органах [2,42].

Незмінюваність суддів не захищає їх від звільнення в абсолютній формі, і, як правило, підстави звільнення судді прямо встановлюються конституцією. Так, підставою для звільнення судді з посади може бути: порушення принципів правосуддя і посягання на конституційний лад – ч 2. ст. 98 Основного Закону ФРН [1,69].

КПК ФРН закріплює наступні принципи правосуддя:

- офіційності – *Legalitätsgrundsatz* (ч. 1 § 152);
- обвинувачення – *Akkusationsprinzip* (§ 151, 155, 264);
- законності – *Gesetzlichkeit* (ч.2 § 152);
- обов'язку дослідження всіх обставин кримінальної справи – *erstrecken alle Tatsachen und Beweismittel, die für die Entscheidung von Bedeutung sind* (ч. 2 § 155, 244).

Всі принципи німецького кримінального процесу складають єдину взаємодіючу систему, оскільки між собою вони тісно пов'язані. Як забезпечення обвинуваченому права на захист має прямий та безпосередній вплив на принципи, так і вони, в свою чергу, сприяють реалізації обвинувачем його права на захист і охорони його законних інтересів.

Принцип офіційності (*Legalitätsgrundsatz*) – заключається в тому, що кримінальне переслідування здійснюється відповідними державними органами незалежно від волі потерпілого / *ex officio* /.

Виключенням із цього принципу є справи приватного обвинувачення, які порушуються за скаргою потерпілого. Дія принципу офіційності також обмежена відносно деяких державних злочинів. Для кримінального переслідування з цих справ обов'язково потрібен спеціальний дозвіл відповідного органу, який вирішує це за власним розсудом, виходячи із політичного значення справи, чи потрібно взагалі порушувати кримінальне переслідування чи краще від нього відмовитися. Наприклад, кримінальне переслідування за образу федерального президента допускається тільки з його дозволу; образу конституційних органів (законодавчі органи, конституційний суд, їх члени) – з дозволу вказаних органів; розголошення державної таємниці – з дозволу федерального уряду [3, с.71].

Принцип обвинувачення (*Akkusationsprinzip*). Зміст цього принципу заключається в обмеженні вироку суду обвинуваченням, яке висунула прокуратура в досудовій стадії. Діє правило: нема обвинувача – немає судді. При цьому суд пов'язаний діями і особами, вказаними у обвинувальному висновку (§ 200 КПК ФРН). Судовий розгляд кримінальної справи може бути розпочато на основі порушення публічного обвинувачення. Виходячи з цього, розслідування і рішення в справі можуть стосуватися тільки дій та осіб, вказаних в обвинуваченні. Можливість додаткового обвинувачення відносно до інших дій та осіб при дотриманні визначених вимог закону не суперечать цьому принципу.

Таким чином, при дотриманні принципу обвинувачення, КПК ФРН вимагає участі двох осіб: обвинувача і судді, який не може бути обвинувачем. В діючому кримінальному процесі цей принцип означає, що судове слухання справи формально розпочинається тільки актом пред'явлення обвинувачення.

Принцип законності (*Gesetzlichkeit*) проголошує, що прокуратура зобов'язана застосувати заходи відносно всіх переслідуваних в кримінальному порядку діянь, за наявності достатніх приводів і підстав. Однак, як визнається в німецькій процесуальній літературі, принцип порушується внаслідок чисельних винятків, і практично діє принцип не законності, а принцип доцільності (*Opportunistätsprinzip*).

КПК ФРН передбачає велике коло підстав, з яких прокуратура має право відмовитися від кримінального переслідування або закрити справу. Це не тільки справи про малозначні кримінально карані діяння і справи приватного обвинувачення. Восьмий закон "Про зміни в кримінальному праві" від 26 липня 1968 р. ввів принцип доцільності відносно державних злочинів (так звані справи про захист держави) і передбачив невизначені основи закриття справ цієї категорії. Так, Генеральний прокурор ФРН має право відмовитися від кримінального переслідування державних злочинів, якщо проведення судового процесу викликало б небезпеку серйозної шкоди Федеративній Республіці Німеччини, і якщо переслідування протирічило б іншим вищим публічним інтересам [4, с. 40].

Принцип обов'язку дослідження всіх обставин кримінальної справи (*erstrecken alle Tatsachen und Beweismittel, die für die Entscheidung von Bedeutung sind*) означає, що суд за обов'язком служби зобов'язаний дослідити всі обставини справи і при цьому не пов'язаний з клопотаннями і показаннями учасників процесу. В кримінально – процесуальному законі ФРН прямо передбачено, що розслідування та розгляд справи поширюється на вказані в обвинуваченні діяння особи та що в межах цього обвинувачення суд має право і зобов'язаний здійснити самостійне дослідження фактичних обставин справи. Закон також підкреслює, що суд з метою встановлення істини зобов'язаний за обов'язком служби досліджувати всі факти і докази які мають значення для вирішення справи (ч. 2 § 244 КПК ФРН).

Згідно з принципом незмінюваності особу, яку призначено на суддівську посаду, не можна без її згоди не тільки відсторонити чи звільнити, але й перевести на іншу посаду – ні на більш низьку, ні на більш високу. Цей принцип практично означає неможливість зміщувати, тимчасово відсторонювати від посади, переміщувати чи примушувати суддів раніше від встановленого строку йти у відставку. Цей принцип закріплено в Конституції ФРН.

Незмінюваність суддів передбачає обмеження її певним, зазвичай нетривалим строком повноважень, після закінчення якого суддя підлягає переобранню чи перепризначенню на посаду вже безстроково. Таке застосування незмінюваності суддів може досить істотно обмежувати незалежність суддів під час їх першого строку повноважень. Органи, що здійснюють формування суддівського корпусу, лише за формальних підстав закінчення строку повноважень можуть відмовити судді в Perezatverdженні його повноважень.

Відповідно до § 12 "Німецького закону про суддів" від 8.09.1961р. перед довічним призначенням суддею особа може бути призначена на посаду судді з іспитовим строком. Не пізніше ніж через п'ять років суддя, якого призначено з іспитовим строком, призначається суддею довічно.

Припинення повноважень суддів також пов'язане із суддівською відставкою чи звільненням за власним бажанням у випадках небажання виконувати обов'язки судді, досягнення пенсійного віку (ст. 97 Основного Закону ФРН). Суддя має право в будь-який час перебування на посаді незалежно від мотивів подати заяву про звільнення з посади за власним бажанням. Заява подається до органу який його обрав, або призначив – Президентом ФРН.

Міністр юстиції з комісією з обрання суддів, а також службою Президента ФРН мають перевірити і з'ясувати, чи це дійсно волевиявлення судді, чи не має місця сторонній вплив на нього або примус.

Якщо суддя, переведений у відставку через свою службову неспроможність, усе ж таки набуде її і знову залучатиметься до суддівських відносин, його кандидатура вже не вимагатиме нових виборів. Те визначення комісії з обрання суддів, що відповідний суддя спроможний на посаду судді у відповідному вищому суді не втрачає своєї чинності у зв'язку з тимчасовим перебуванням у відставці [5, 89].

Умовам, підставам та порядку звільнення суддів з посад присвячено статті 21-24 "Закону про суддів". Це є не лише ознакою німецького педантизму, а й гарантією і захисним механізмом для судді від можливого свавілля виконавчої влади. Суддя автоматично звільняється зі служби у таких випадках: якщо втрачено право вважатися німцем; якщо існують службові відносини з роботодавцем, коли це не дозволено законом; якщо суддю зараховано на військову службу. Суддю також можна звіль-

нити за судовим вироком, але й за цих обставин суддя не звільняється назавжди, а тільки при відповідній градації злочинів і карної санкції. З моменту набрання вироком чинності службові відносини судді припиняються і додаткового рішення суду не потрібно [6, 136].

1. Федеративная Республика Германия. Конституция и законодательные акты: Пер. с нем./ Под ред. Ю.П.Уряса. – М.: Прогресс, 1991. С.166. 2. Немецкий закон о судьях / Материалы по вопросам политики и общества в Федеративной Республике Германия: Интернационал, Германия, 5300, Бонн 2; 1993. С.212. 3. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ: пер. с немецкого Б.А. Филимонова. – М.: 1994. С. 168. 4. Молдован А.В. Забезпечення обвинуваченому права на захист у кримінальному процесі Федеративної Республіки Німеччини та України (порівняльно-правове дослідження): Монографія. – К.: Київський ВПЦ університет, 2004. С.242. 5. Шишкін В.І. Судові системи країн світу. Навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2001. – 336 с. 6. Москвич Л.М., Подкопаев С.В., Прилуцький С.В. Статус судді: питання теорії та практики: Монографія. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2004. – С.360.

Надійшла до редколегії 16.12.11

УДК 346.13: 347.191.6

П. Повар, канд. юрид. наук

ПІДСТАВА ТА ФОРМИ ПРИПИНЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

У статті досліджуються підстава припинення центральних органів виконавчої влади, форми їх припинення: реорганізація та ліквідація; види реорганізації та ліквідації.

Ключові слова: центральний орган виконавчої влади, суб'єкт організаційно-господарських повноважень, припинення, реорганізація, ліквідація.

В статье исследуются основание прекращения центральных органов исполнительной власти, формы их прекращения: реорганизация и ликвидация; виды реорганизации и ликвидации.

Ключевые слова: центральный орган исполнительной власти, субъект организационно-хозяйственных полномочий, прекращение, реорганизация, ликвидация.

The article investigates the grounds for termination of the central executive bodies, the forms of their termination: reorganization and liquidation, the types of reorganization and liquidation

Keywords: the central executive body, the subject of organizational – economic authorities, termination, reorganization, liquidation.

Важливу роль у сфері організації господарської діяльності відіграють центральні органи виконавчої влади (далі – ЦОВВ). Органи державної влади, наділені господарською компетенцією, визнаються учасниками господарських відносин [2, ст.2] і належать до групи суб'єктів організаційно-господарських повноважень.

Цілями цієї статті є дослідження підстави припинення ЦОВВ, особливостей та порядку прийняття рішення про їх припинення, визначення форм припинення, видів реорганізації та ліквідації ЦОВВ, формулювання теоретичних положень в контексті теорії господарського права, а також розроблення практичних пропозицій, спрямованих на покращення вітчизняного законодавства.

Визначена як ціль дослідження проблематика недостатньо висвітлена у спеціальній літературі. Проблеми припинення переважно розглядаються стосовно юридичних осіб, юридичних осіб приватного права або суб'єктів господарського права, суб'єктів господарювання, підприємств у працях О.М. Вінник, О.М. Зубатенко, О.Р. Кібенко, І.М. Кучеренко, О. М Скоропис, О.В. Титової, Ю.М. Юркевича, Н.В. Щербакової, В.С.Щербини та інших науковців. Однією із причин такої ситуації донедавна був недостатній рівень розвитку нормативного бази. Останнім часом вітчизняне законодавство було доповнено значним за обсягом нормативним матеріалом, положення якого в переважній мірі складають новації правового регулювання відносин, пов'язаних з припиненням ЦОВВ. Динамічний розвиток національного законодавства визначає завдання його ґрунтовного теоретичного дослідження.

Відповідно до ч.1 ст. 1 Закону України "Про центральні органи виконавчої влади" від 17.03.2011 р. [7] (далі – Закон про ЦОВВ) систему центральних органів виконавчої влади складають міністерства України (далі – міністерства) та інші центральні органи виконавчої вла-

ди (далі – інші ЦОВВ). Система ЦОВВ є складовою системи органів виконавчої влади, вищим органом якої є Кабінет Міністрів України (далі – КМУ). Суттєва відмінність між міністерствами та іншими ЦОВВ полягає у їх цільовому призначенні: міністерства забезпечують формування та реалізують державну політику в одній чи декількох сферах, тоді як інші ЦОВВ виконують окремі функції з реалізації державної політики [7, ч.2 ст.1]. Особливість правового статусу інших ЦОВВ виявляється також у правилах підпорядкування. Згідно із ч.2 ст.16 Закону про ЦОВВ діяльність інших ЦОВВ спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через відповідних міністрів згідно із законодавством. Перелік міністрів та ЦОВВ, діяльність яких спрямовується і координується КМУ через відповідних членів КМУ, встановлений у розділі IV Схеми організації та взаємодії центральних органів виконавчої влади, затвердженої Указом Президента України від 9 грудня 2010 р. №1085/2010 [9] (далі – Схема організації та взаємодії ЦОВВ).

Інші ЦОВВ утворюються як: 1) служби; 2) агентства; 3) інспекції [7, ч.1 ст.16]. Розмежування проводиться за критерієм характеру більшої функції, якими наділяється ЦОВВ: 1) служба – переважають функції з надання адміністративних послуг фізичним і юридичним особам; 2) агентство – переважають функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління; 3) інспекція – переважають контрольно-наглядні функції за дотриманням державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, юридичними та фізичними особами актів законодавства.

У системі ЦОВВ законодавець виділяє категорію ЦОВВ зі спеціальним статусом [7, ст.24]. Відповідно до ч. 1 ст. 24 Закону про ЦОВВ центральними органами зі спеціальним статусом є: 1) Антимонопольний комітет

